

ANADOLU GELENEKSEL KADIN GIYSİ ÖRNEKLERİ: ATIKSIZ GIYSİ FORMLARI*

Kevser GÜRCAN**

Özet

Kültürel mirasın taşıyıcılığını üstlenen önemli unsurlar olarak karşımıza çıkan giysiler, döneminin sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi özelliklerinin aktarılmasında önemli rol üstlenmektedir. Anadolu geleneksel kadın giysileri de estetik öğeler olmalarının yanı sıra pratik, ergonomik ve ekonomik yaklaşımları ile ön plana çıkmaktadır. Giysilerin, dönemin dokuma kumaşlarının firesiz olarak değerlendirilmesi esas alınarak üretildikleri görülmektedir. Eskiye yanlarının onarılarak ya da yeni bir ürüne dönüştürülerek çevreye en az zarar veren tasarımlar olarak uzun süren yaşam seyri olduğu da bilinmektedir. Bununla birlikte, insanlık tarihi kadar eski olan giyinmenin günümüz hızlı tüketim alışkanlıkları ve üretim süreçlerindeki bilinçsiz uygulamalar ile doğaya verdiği zarar bugünün önemli gündemini oluşturmaktadır. Bu noktada sürdürülebilir moda bağlamında, tekstil ürünlerinin oluşumu, kullanımı ve sonrası süreçlerde çevreye verilmekte olan zararın en aza indirilmesinde geçmiş örnek ve uygulamaların referans alınması önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, kaybolmaya yüz tutmuş Anadolu geleneksel kadın giysileri, örnekler üzerinden atıksız giysi formu yönü ile incelenerek atıksız giysi tasarımı çalışmalarına referans veren detaylarının ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışma, gömlek ve entari sınıfında 10 adet giysi üzerinde yapılan inceleme ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Çalışma kapsamında öz olarak literatür bilgisine yer verilmiş, giysiler üzerinden ölçü alınarak kalıpları hazırlanmış, şematik teknik çizimleri gerçekleştirilmiş, dikiş ve süsleme teknikleri ile ergonomik detaylara ilişkin tespitler aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışma kapsamında elde edilen bulguların günümüz sürdürülebilir moda tasarımı süreçlerine katkı sunması ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Giysi kültürü, Geleneksel giysi, Sürdürülebilir moda, Atıksız tasarım, Sıfır atık.

SAMPLES OF TRADITIONAL ANATOLIAN WOMEN'S CLOTHING: WASTE FREE GARMENT FORMS

Abstract

Clothing, as a significant element of cultural heritage, plays a crucial role in reflecting the social, cultural, economic, and geographical characteristics of its era. Traditional Anatolian women's clothing stands out not only for its aesthetic qualities but also for its practical, ergonomic, and economic design approaches. These garments were typically produced with minimal fabric waste, utilizing the entire woven textile. Their long life cycles, achieved through practices such as repair or repurposing into new items, further highlight their environmentally conscious design. However, the environmental damage caused by modern fast fashion consumption habits and unsustainable production processes has become a pressing global issue. In this context, examining historical

* Bu çalışmanın esasını oluşturan "Atıksız Giysi Tasarımları Araştırma ve Uygulamaları" Projesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje no: 2022-25).

** Doç. Dr. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Tekstil Giyim Ayakkabı ve Deri Bölümü, kevser.gurcan@msgsu.edu.tr ORCID ID:0000-0003-2359-9143

examples and practices is essential to minimizing the environmental impact of textile production, usage, and post-use processes within the framework of sustainable fashion. In this study, endangered traditional Anatolian women's clothing is examined through examples with a focus on zero-waste clothing design, aiming to reveal details that can serve as references for zero-waste design practices. The study encompasses the analysis and evaluation of 10 pieces of clothing, including shirts and traditional long dresses *entari*. Within the scope of the study, a review of relevant literature was conducted, patterns were developed based on garment measurements, schematic technical drawings were created, and observations regarding sewing and decorative techniques as well as ergonomic details were documented. The findings of this study are expected to contribute to the processes of sustainable fashion design today.

Keywords: Clothing culture, Traditional clothes, Sustainable fashion, Waste free design, Zero waste.

Giriş

Kültür, toplumun sahip olduğu bilgi birikimi olarak tanımlanmasıyla birlikte hem bireyin hem de toplumun davranışını etkileme gücüne sahip unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Etnologlar, folklor araştırmacıları, tarihçiler, arkeologlar ve sanat tarihçileri insanlığın kültür tarihini aydınlatma yolunda çaba göstermektedir. Bu yolla günümüze ulaşan kültürel değerlerin oluşumu, gelişimi, yayılışı, etkileşimi ile ortak ve farklı yanlarının ortaya konmasına gayret edilmektedir. Bu bağlamda antropoloji çalışmaları en büyük desteği vermektedir. Özellikle sosyal ve kültürel antropologlar insanların farklı zamanlarda ve coğrafyalarda oluşturdukları kültürleri bir sistem içerisinde ele alarak biyolojik ve sosyal açıdan bulgu ve değerlendirmelerini literatüre kazandırmaktadır. Bu çalışmalar ışığında giysi kültürüne ilişkin bakış açısı da genişlemekte, insan bedeninin giyinme ve süslenme gibi unsurlar ile toplum içerisindeki aidiyet, cinsiyet, din gibi kimliğini ve statüsünü açıklayan değerlendirmeler yapılabilmektedir (Sürür, 1983, s.5).

Giysi yalnızca estetik bir araç değil, aynı zamanda kültürel ifade biçimi olarak da sosyo-kültürel açıdan analiz edilmesi gereken bir olgudur (Davis, 1997, s.97). Zaman içerisinde bu duruma paralel olarak disiplinlerarası çalışmalarla giysilerin sembolik ve biçimsel özelliklerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı ve geniş bir çerçevede analiz edilmeye başlandığı görülmektedir (Weiner & Schneider, 1989, 53).

Geleneksel toplumlarda giyim tercihlerinin toplumu tanımlayan bilgiler sunan sözsüz iletişim aracı olarak yorumlanmasını takiple (Eicher, 1999, s.1) giysi kültürü üzerine zengin bir literatür ortaya konmuştur. Böylelikle geleneksel giysiler zaman içerisinde müzelerde sanat eseri olarak değer bulan öğeler haline gelmiştir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de giysi kültürünü farklı açılardan ele alan çok sayıda araştırma ve çalışma gerçekleştirilerek beraberinde kıymetli tekstil ve giysi unsurlarını bünyesinde barındıran müzelerin sayısı da artmıştır. Buna paralel olarak da moda müzeciliği çerçevesinde sosyal, bilimsel yöntemler kullanılarak mekânsal ve içerik olarak özel tasarımlar geliştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Petrov, 2019 s.121).

Bir kültür ürünü olarak giysinin tarihsel ve kültürel bütünlük içerisinde ait olduğu dönemi yansıtabilecek kronolojik sunumuyla ziyaretçilerine zengin deneyimler yaşatan müzelerin de geliştirilmesi gerekmektedir (Canbakal Ataoğlu, 2024, s. 198). Moda otoritelerince de benimsenen bir anlayışla Türk tekstil ürünleri ve giyim kuşamı zengin bir kültürel miras olmasının yanı sıra uluslararası moda etkisiyle de ayrı bir önem kazanmaktadır (Melchoir, 2011, s. 45). Ancak disiplinlerarası çalışmaların henüz istenilen seviyeye ulaşamamış olması; bilgilerin birbirinden kopuk kalması, tespit edilen pek çok unsurun henüz yorumlanamaması, bulguların farklı bilimsel

ve sanatsal alanlarda yeterli düzeyde kullanılmaması ile sonuçlanmaktadır. Oysa Anadolu'nun neredeyse tamamı bir açık hava müzesi olarak değerlendirilebilecek niteliğe sahip bulunmaktadır. Hemen her evde çeyiz sandıklarında geçmişin hatıraları ve kodlarıyla sarılıp sarmalanmış, nadiren özel zamanlarda gün yüzüne çıkarılan naftalin kokulu giysiler, mendil, başlık, kemer gibi aksesuarları ile birlikte zamanının dokusunu bugüne aktarmak için kendisine temas edilmesini beklemektedir. Bu hazineler belirli bir zaman dilimine ve bölgeye ait gibi düşünülse de kültür ve kültürel öğeler sınırları bulunmayan ve aktarımla kuşaklar boyu devam eden bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Geleneksel giysilerin özellikle günlük hayatta işlevsel olma ve çok amaçlı kullanım zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle de estetik değerleri yüksek olmasıyla birlikte bugünkü tüketim merkezli moda anlayışından uzak şekillenmiş oldukları görülmektedir. Şahin'in, 'günümüzde her sezon farklı seçenekler sunan moda sektörünün geleneksel giysi formlarından uzaklaşan yanlarının geleneksel giysi kültürünün gerçekliğine karşın modanın tüketime teşvik üzerine kurulu bir yapısı olduğu' sonucuna varması da bu anlayışa işaret etmektedir (Şahin, 2016, s. 378).

Bugün hızlı moda ve çılgınlık boyutuna varan tüketim alışkanlıkları karşısında en hızlı ve etkili yol üretim süreçlerinde atık oluşumunu engelleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda gelişen sürdürülebilir tasarım felsefesinin esasını da çevreye olumsuz etkilerin en aza indirilmesini hedefleyen prensipler çerçevesinde geliştirilen tasarımlar oluşturmaktadır (McLennan, 2004, s.76). Sürdürülebilirlik ile ilgili kaygıların 1960'lardan itibaren başlayarak tekstil ürünlerinin üretimi sırasında çevreye verilen zarara karşı tüketicilerde bir direnç oluştuğu bilinmektedir (Henninger vd., 2016, s.400). Bernado Rudofsky ve Claire Mc Cardell gibi tasarımcıların yanı sıra aktivist Ernesto Thayaht bu konuya dikkati çekenler olarak karşımıza çıkmaktadır. (McQuillan ve Rissanen, 2011, s.4). 2000'lerin başından itibaren sıfır atık ve atıksız giysi formları akademik anlamda literatüre kazandırılarak tekstil atıklarının olmaması ya da çok az olması için öncü sanatçılarla etkili bir şekilde mücadeleye başlanmış olduğu görülmektedir (Rissanen, 2013, s.13, Bursalıgil, 2024, s.4).

Tekstil ürünlerinde atıklar ağırlıklı olarak üretim sırasında ve kullanımı sonrasında oluşmaktadır. Hataların oluşmadan önce önlenmesini esas alan Toplam Kalite Yönetimi anlayışından hareketle atıkların da oluşumunu tasarım aşamasında önlemek gerekmektedir. Bu kapsamda minimalist kesim, yap-boz, mozaik gibi teknikler geliştirilirken, patchwork, drapaj gibi tekniklerden de yararlanılmaktadır. Bu noktada hangi tekniğin kullanıldığından çok atık oluşumunu tamamen önleyen uygulamalar önem kazanmaktadır. Bir yandan atıksız tasarım ve üretim yöntemleri geliştirilirken öte yandan zamanının giyim anlayışı, ekonomik ve teknik yeterlikler çerçevesinde üretilmiş geleneksel giysi formlarının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Antik Yunan "chiton ve peplos", Hint "sari", Japon "kimono" gibi farklı coğrafyalarda bir birine uzak kültürlerle ait geleneksel giysiler analiz edildiğinde, pek çoğunun sıfır atık ilkeleri doğrultusunda hazırlanmış olduğu görülmektedir (Paralı, 2021, s.1459). Toplumların giysi kültürüne ait verileri, tarihsel süreçlerine ilişkin ipuçlarını bugüne taşıyan esin kaynağı olma bağlamında tekstil ve moda tasarım uygulamalarının önemli materyalini oluşturmaktadır.

Atıksız giysi modellerinin yaygınlaştırılması ve tercih edilir tasarımların geliştirilerek tüketicinin beğenisine sunulması, üretim sürecinde oluşan atıkların yok edilmesinden daha kıymetlidir. Fark edilen bu durum karşısında yapılmış pek çok araştırma ve çok sayıda yayın gerçekleştirilmiş olmasına rağmen somut uygulamalara dönüşme oranı henüz istenilen seviyede değildir. Sürdürülebilirlik konusunun kendisi bir modaya dönüşmeden bu konunun ısrarla üzerine gidilmesi, somut yöntem ve teknikler öneren çalışmalara devam edilerek toplumda ve sektörde karşılığını bulan çıktılara dönüşmesi için daha fazla gayret gösterilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, estetik değerlerinin yanı

sıra ergonomik ve ekonomik prensipler doğrultusunda tasarlanarak ürüne dönüştürülmüş geleneksel atıksız formlar bugün bu araştırmanın esasını oluşturmaktadır. Tasarımcılara pratik çözümler üretme konusunda ilham verici olması bakımından mevcut iyi uygulama örneklerinin ve değerlerin ortaya konması önem kazanmaktadır. Gerçek ürünler üzerinden yapılan çalışmalar literatür bilgilerinin değerlendirilmesi ve zenginleştirilmesi, benzerlik ve farklılıkların ortaya konması açısından da değerlidir. Eşsiz zenginliği bulunan Anadolu giyim kuşam kültürünün her bir ögesinin gün yüzüne çıkarılması ve araştırmalara konu edilmesi, değeri anlaşılabilir olarak yok olmaya mahkum edilen somut kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımının yanı sıra günümüz moda dünyasına bir kilometre taşı oluşturacaktır. Bu noktadan hareketle çalışmada, kaybolmaya yüz tutmuş Anadolu geleneksel kadın giysilerinin örnekler üzerinden inceleme ve değerlendirmelerinin yapılarak literatürde yer alan bilgiler ışığında yorumlanması atıksız giysi tasarımı çalışmalarına referans veren form ve detaylarının ortaya konması amacı ile uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın materyalini araştırmacı tarafından Anadolu'nun Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinden farklı zamanlarda temin edilmiş 10 adet kadın giysisi oluşturmaktadır. Bu giysilerden 7 tanesi gömlek (göğnek), 2 tanesi biretek entari/teketekli ve 1 tanesi de üçetek entaridir. Çalışma Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenen 2022-25 nolu "Atıksız Giysi Tasarımı Araştırma ve Uygulamaları" başlıklı projenin yaygınlaştırma faaliyetleri çerçevesinde yayına hazırlanmıştır.

Bu çalışma, Türk giyim kuşamının öz değerleri ile akılcı ve çevreci yöntemleri ön plana çıkarılarak literatüre kaynak teşkil etmesi amacıyla proje kapsamında gerçekleştirilen ve projenin "Anadolu Geleneksel Kadın Giysileri Atıksız Formlarının İnceleme ve Değerlendirilmesi" bölümünde yer verilen inceleme ve değerlendirmeler ile sınırlandırılmıştır. Giysilerin atıksız giysi tasarımı prensipleri çerçevesinde teknik analizi ile elde edilen bulguların literatür taraması ile elde edilen veriler ışığında yorumlanmasına çalışılmıştır. İnceleme ve değerlendirmeler yapılırken giysilerin form özellikleri esas alınmıştır. Giysiler üzerinden ölçüleri alınarak 1/1 ölçekli kalıpları kalıp hazırlama işlemleri gerçekleştirilerek arşiv oluşturulmuştur. Giysi formlarının açıkça anlaşılabilirliği ve yaygınlaşması için ölçülü şematik teknik çizimler gerçekleştirilmiştir. Teknik inceleme ve değerlendirmelerin yanı sıra karakteristik özelliklerin raporlanması ve kayıt altına alınabilmesi amacıyla giysilerde kullanılan malzeme, dikiş ve süsleme tekniği ile ergonomik detaylarına ilişkin tespitler de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anadolu kadın giysi kültürü; Türklerin Asya'dan Avrupa'ya olan yolculuğunda pek çok durak ve kesişme noktasında çevre halkların kültür, sanat ve inanç değerleri ile etkileşimde bulunarak gelişmiş, değişmiş ve doğal olarak da zenginleşmiştir. Bu nedenle Türk kadın giysilerinin halklara, coğrafyalara, dönemlere göre tespiti ve değerlendirilmesi çok geniş çerçevesi olan ve zengin literatürü bulunan bir konudur. Bu çalışmada bugüne süregelen kadın, erkek ve çocuk ortak giysisi olarak Türk giyim kuşamında yer alan geleneksel gömlek ve entari formunun kadın giysisi özelinde gelişim ve değişimini esas alan bilgiler üzerine odaklanılmış, literatür bilgisi teknik çözümlere esas olacak şekilde öz olarak kullanılmıştır. Aksi takdirde bin yılların giysi kültürünün tamamının, sınırları bulunan böyle bir çalışmada ortaya konulabilmesi elbette mümkün olmayacaktır.

Anadolu Türk Kadın Giyiminde Gömlek ve Entari, Tarihsel Süreçteki Değişim ve Gelişimi

Anadolu kadın giyimi Asya kökenli olup ana hatları ile (M.Ö. 5. yy) Pazırık kurganlarından çıkarılan ilk örneklerle de benzerlik göstermektedir (İnan, 1967, s. 24). Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde

İslam etkisi ve Türk kültürü ile zenginleşen giysinin ana formu, ön açık, yanlar yırtmaçlı ve uzun kol (üstlük/kaftan) şeklindedir. Bu form 9. yy. Uygur dönemi resimlerinde de kendini göstermektedir (akt. Görünür, 2010, s.11). Yine bu dönemlerde kaynaklar, Türklerin bölgelerindeki diğer halklardan farklı olarak bu kaftan formundaki giysileri, bol paçalı şalvar ve iç gömlek/entari ile giydiklerine işaret etmektedir (Süslü, 1989, s. 182).

13. yy. edebi metninin ana karakteri olan ve minyatürle resmedilen “Varka ile Gülşah” başta olmak üzere bu dönemi anlatan el yazması eserler, duvar resimleri ve çeşitli sanat eserleri de bu tezi doğrulamaktadır. Buna göre giysisinin ana elemanları içlik/ gömlek (göğnek), şalvar ve üst entariden oluşmaktadır. Entari isminin Osmanlı döneminde 16 yy. kaynaklarından itibaren açık olarak kullanımda olduğu görülmekte ve erkek, kadın, çocuk olmak üzere ev içi ve sokak kıyafetlerine içlik olarak herkes tarafından giyildiği bilinmektedir (Görünür ve Ögel, 2006, s. 61,62). Bu giysiler kadın ve erkek için benzer özellikler taşımaktadır. Boy ve genişlik açısından ufak farklılıklar gösterse de temelde aynı giysi parçalarından oluşmaktadır.

17. yüzyıla kadar fazlaca değişiklik göstermeden devam eden bu giyinme alışkanlığının, batı ile temasların ardından farklı dokuma kumaşlar ve süsleme teknikleri ile çeşitlenmiş olarak bugüne kadar varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bugün Anadolu'nun pek çok bölgesinde hala düğün, bayram gibi özel günlerde bu giysiler kemer, başlık gibi aksesuarları ile birlikte kullanılmaktadır.

17. ve 18. yüzyıllardaki Türk kadını giyimindeki genel hatlar ve detaylar, Avrupalı kadın ziyaretçilerin kaleme aldığı mektuplar üzerinden açıkça anlaşılabilir. Buna göre gömlek, şalvar ve entari bu dönemlerde de varlığını sürdürmektedir. Üst üste giyinme, belin kemer ya da kuşakla bağlanması, yaka bölümünde derin açıklık bırakılması geleneği ufak tefek değişikliklerle devam etmektedir. Bürümcük kumaşla dikilmiş gömlekler, ayak bileklerinin altına kadar dökülen bol şalvarlar ve yanları yırtmaçlı dikişsiz, yere kadar uzanan entariler yine öne plandadır (Görünür, 2010, s.17).

19. yüzyılda değişen, uzun eteğe paralel olarak bileği kapatan uzun kol formunun manşet ile bilek hizasında son bulması olmuştur (Pardoe, 2004, s.152). Bu dönemde Avrupalı kadınların Türk kadını kıyafetlerine ve Türk kadınının ev içi yaşam şekline ilgisi devam ederken, Türk kadınlarının da Avrupalı kadınların giysilerine ilgi duymaya başladığı ancak bu ilginin saraylı kadınlar düzeyinde kaldığı bilinmektedir.

Anadolu kadınının günlük ve özel kıyafetleri zaman içerisinde biçim olarak değişmezken kullanılan kumaş, aksesuar, nakış ve diğer süsleme detayları ile farklılaşmaktadır. Biçimsel olarak öne çıkan formlar, Asya gelenekleri ile başlayan, geleneksel yöntemlerle dokunmuş, kumaşın eni genişliğindeki parçaların ergonomik ve ekonomik ilkelerle vücuda göre şekillenmiş hali ile oluşturulmaktadır. Bu formların hem günlük yaşamın içerisindeki aktiviteler hem de özel günlerin ağırlığına uygun olarak kendiliğinden farklılaşabilmesi ile ana formun korunması sağlanabilmektedir. Gömleklerde, doğal kumaşlar kullanılmaktadır. Yakası açılmadan, dokuma kumaşın tamamı önden arkaya kadar uzanmaktadır. Yan parçalar yine bütün olarak boydan boya ayrı bir dokuma kumaşın birleştirilmesi ile giysiye hacim kazandırmaktadır. Kollar aynı prensiple kumaşın genişliğince T şeklinde ana gövdeye dikilerek bilek hizasına kadar uzayacak şekilde hazırlanmaktadır. Gerek görüldüğünde kol altı ve etek uçlarına bir miktar rahatlık ve genişlik vermek üzere ilave üçgen ya da dörtgen parçalar (kuş) kullanılmaktadır.

Geleneksel giysilerin araştırmalara konu edilmesi, geleneksel giysileri modası geçmiş ürünler sınıfına iten moda olgusunun bugünün dünyasında yön verme gücünü kaybetmiş olması bakımından önemli hale gelmektedir (Hansen, 2004, s.369) Doğunun ilham verici akımlarına paralel olarak bizim de öz

değerlerimizden özgün tasarımlar üretmeye doğru adımlarımızı hızlandırmamız ve bunu yaparken de sürdürülebilir bir sistematığı kurgulamamız gerekmektedir.

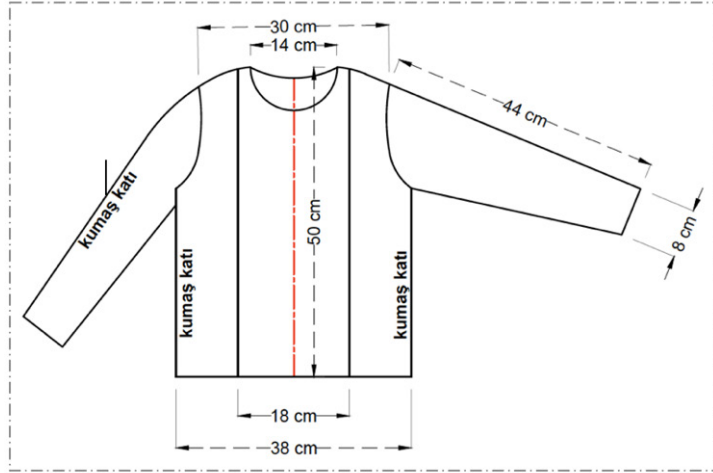
Bulgular ve Yorum

Bu bölümde 19. ve 20. yüzyıllara ait olduğu düşünülen ancak kesin tarihi bilinmeyen kadın gömlek ve entarilerinin inceleme ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Görünür bu giysilere sözlüğünde: *Gömlek; vücudun üst kısmı için ince kumaştan uzun kollu yakasız giysi, Entari; genel bir terimdir ve iç çamaşırının üstüne giyilip ayak üstüne kadar inen giysilere denir. Genellikle tek parça olarak gövdeye giyilen giysidir, Eteksiz entari; Eteği kısa olan entari, Biretek entari / teketekli; 19.yy sonlarından itibaren giyilmeye başlanan, önü açık olmayan ve yırtmaçsız eteği bütün olan entarilere verilen isim. Üçetek entari; Etek kısmı üç parçadan oluşan, önden açık, yırtmaçlı entari”* şeklinde yer vermektedir (Görünür, 2010, s.291-295).

Giysiler ve fotoğrafların tamamı araştırmacıya aittir. Koleksiyonda yer alan giysilerin bir kısmı farklı dönemlerde Anadolu'nun farklı bölgelerinden temin edilmiş ve bir kısmı da geleneksel giysileri konu alan çalışmalarda materyal olarak kullanılabilmesi için sahipleri tarafından hibe edilmiştir.

Giysi insan bedenine yakınlığı ile insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu da giysilerin sadece biçimsel değil, duygusal açıdan da incelenmesini ayrıca önemli hale getirmektedir. Ancak bu çalışmada, sürdürülebilir giyinme alışkanlıkları irdelenerek, geçmişteki formların bugünün çevreci moda anlayışına ilham verici noktaları açısından değerlendirilmesi söz konusu edildiğinden, birkaç kuşak öncesine ait olup kuşaktan kuşağa teslim edilen bu giysilere ilişkin hatıralara başka bir çalışmada yer verilmiştir. Ekonomik koşulların ve dokuma yöntemlerindeki sınırlılıkların sonucu olarak geliştirilmiş olan sıfır atık formlar, moda sektöründe bugün gelinen arayışlar çerçevesinde yeniden ele alınmaya çalışılmıştır.

Model 1

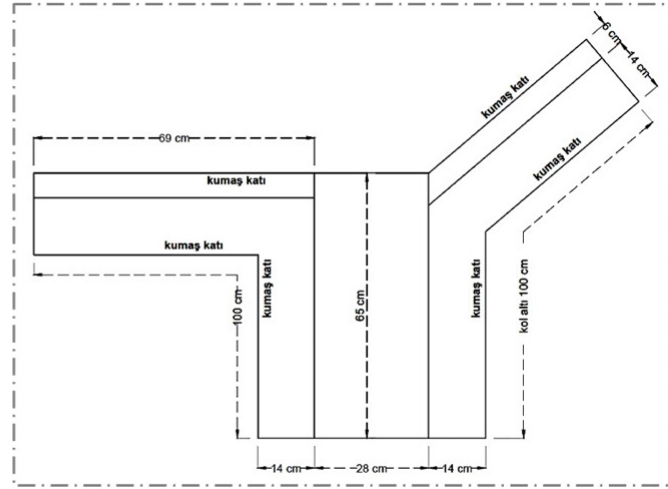

Ölçüler: omuzdan boy; 50 cm, omuzdan omuza genişlik; 30 cm göğüs/etek ucu çevresi; 76 cm, yaka açıklığı; 14 cm, ön yaka düşüklüğü (omuzdan); 6 cm, arka yaka düşüklüğü; 2 cm, omuzdan kol boyu; 44 cm, kol ağzı çevre; 16 cm.

Giysi uzun kollu, belin aşağı hizasında sonlanan ve vücuda oturan formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler bürümcük kumaş yapısının içerisinde fark edilemeyecek kadar ince, el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka ve kol oyuntusu yuvarlak formda oyulmuş olup mevcut durumda yaka bulunmamaktadır. Kol ağzı 3 cm, etek ucu 2 cm genişlikte kıvrılarak dikilmiştir. Kol ucu tek sıra sık iğne oyası ile süslenmiştir.

Giysi, bej renginde 20 cm eninde pamuk ve ipek iplik ile dokunmuş bürümcük kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Ana zeminden bir ton açık bej renkte ipek iplik ile kumaş kenarında çözgü yönünde tek sıra 7mm genişliğinde kenar suyu oluşturulmuştur. Giyside kesik, pens ve kavisli kup hatları bulunmazken ana beden ve kollar bürümcük dokuma kumaş özelliği ile vücudu saran dar formda dikilmiştir. Giysi form açısından diğerlerinden yuvarlak yaka ve kol hatları ile ayrılmaktadır. Daha önce yaka takılıp söküldüğüne dair bir ize rastlanmamaktadır. Yaka bu hali ile kullanılmış gibidir. Boyun kısmının bir aksesuar ile kapatılarak veya cepken, yelek ve yaka bölgesini altta bırakacak başka bir üst giysi ile kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Giysi kumaşının üzerinde zamanla oluşan yıpranmış kısımlar ve dokumasında yer yer ayrılmalar görülmektedir. Kol uçlarındaki zarif iğne oyası işlemler ve dokuma kumaşın hassasiyeti giysinin gelinlik gibi özel bir giysinin içliği olarak kullanılmış olabileceğini izlenimi yaratmaktadır. Kesiksiz, dokuma eninde düz hatlar ile oluşturulmuş bir beden yapısı bulunmasına rağmen oldukça estetik bir görünüme sahip bulunmaktadır.

Model 2

Görsel 2: Geleneksel giysi koleksiyonu 2 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

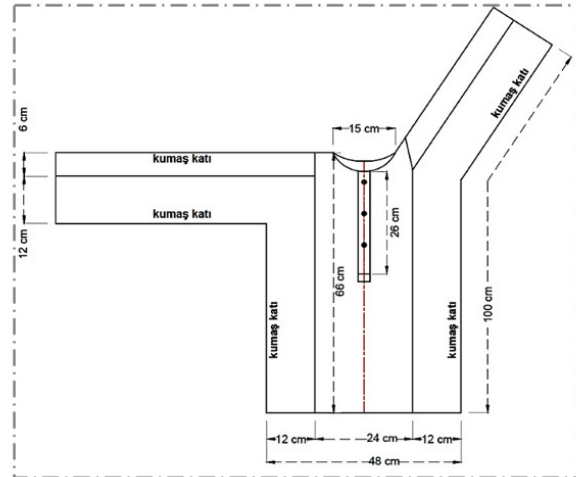
Ölçüler: Omuzdan boy; 65 cm, etek ucu ve göğüs çevresi; 112 cm, kol boyu (yakadan); 69 cm, kol ağzı çevresi; 40 cm, kol ağzından etek ucuna uzunluk; 100 cm.

Giysi uzun kollu, basen altı hizasında sonlanan ve geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler fark edilemeyecek kadar ince, el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Kol ağzı ve etek ucu 0,5cm genişlikte kıvrılarak el dikişi ile dikilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka yatay-düz kesilerek açılmış olup mevcut durumda yaka bulunmamaktadır. Daha önce yaka takılıp söküldüğüne dair bir ize de rastlanmamaktadır. Giysinin bu hali ile boyun kısmının

bir aksesuar ile kapatılarak veya yaka bölgesini altta bırakacak başka bir üst giysi ile kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Giysi, bej renğinde 30 cm eninde pamuk ve ipek iplik ile dokunmuş bürümcük kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kenarlarında kendi renğinde bej ipek iplik ile çözgü yönünde tek sıra 3 cm genişliğinde şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları birbirleri ile dikilerek giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan kol ağzına kadar bir bütün olarak uzanmaktadır. Ön-arka ve yanların dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanıldığı görülmektedir. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup bir en dokuma kumaşın ikiye bölünerek kol üzerlerinde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dokuma kumaş üzerindeki kenar suları kol üzerindeki parçada da yan yana getirilerek dikilmiş durumdadır. Böylelikle model bütünlüğü sağlanarak giysiye estetik bir görünüm kazandırılmıştır. Gömlek bedene oturmayan geniş formda hazırlanmıştır.

Model 3

Görsel 3: Geleneksel giysi koleksiyonu 3 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

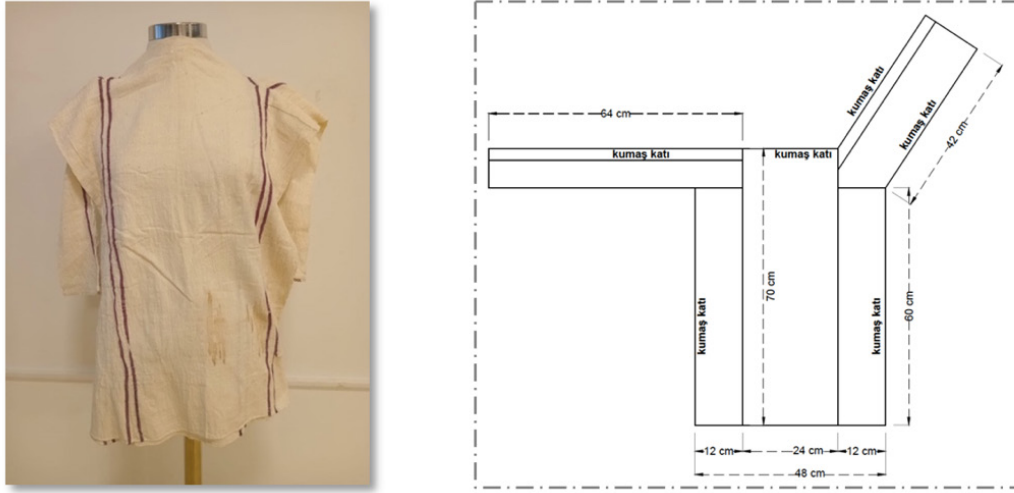
Ölçüler: Omuzdan boy; 66 cm, göğüs ve etek ucu çevresi; 96 cm, yaka açıklığı; 15 cm, arka yaka düşüklüğü; 2 cm, ön yaka düşüklüğü (arka yakadan); 4 cm, kol boyu (omuzdan); 42 cm, kol ağzından etek ucuna uzunluk; 100 cm, kol ağzı çevresi; 36 cm.

Giysi uzun kollu, basen hizasında sonlanan ve geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler fark edilemeyecek kadar ince, el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka yuvarlak oyularak açılmış olup önde 26 cm uzunluğunda 2 cm genişliğinde düz yarım pat bulunmaktadır. Pat üzerinde sıralı 3 adet elde açılmış ilik ve düğme yer almaktadır. Yaka yuvarlağı 1 cm genişliğinde biye tekniği ile temizlenmiştir. Yaka çevresine 5 cm genişliğinde pervaz geçirilmiştir. Pat, pervaz ve biyede bej renkte dokunmuş pamuklu kumaş kullanılmıştır. Kol ağzı 0,5 cm genişlikte kıvrılarak dikilmiştir. Etek ucu iğne oyası- sık iğne tekniği ile temizlenmiştir.

Giysi, bej renginde 24 cm eninde pamuk ve ipek iplik ile dokunmuş bürümcük kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde kendi renginde bej ipek iplik ile çözüğü yönünde sağ ve sol kenarda tek sıra 1,5 cm genişliğinde şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları birbirleri ile dikilerek giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan kol ağzına kadar bir bütün olarak uzanmaktadır. Ön-Arka ve yanlar dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanılmıştır. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup bir en dokuma kumaşın ikiye bölünerek kol üzerlerinde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dokuma kumaşın kenar suları kol üzerinde de yan yana gelerek bedende olduğu gibi giyside estetik görünüm yaratmaktadır. Gömlek geniş formda olup giysinin pat bölümünde ve kup dikişlerinin bazı kısımlarında ayrılmalar, etek ucunda yıpranmalar ve giysi üzerinde yer yer sararmalar göze çarpmaktadır.

Model 4

Görsel 4: Geleneksel giysi koleksiyonu 4 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

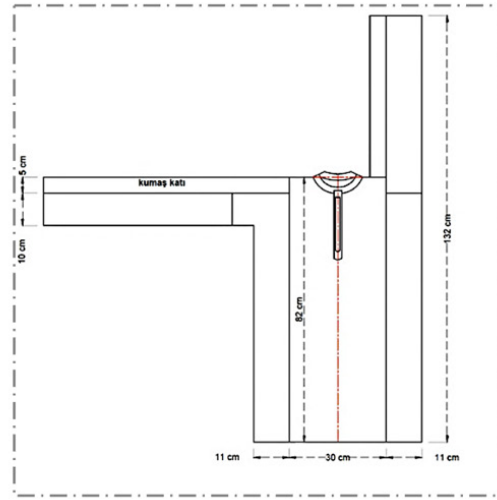
Ölçüler: Omuzdan boy; 70 cm, göğüs ve etek ucu çevresi; 96 cm, kol boyu (yakadan): 64 cm, kol ağzı çevresi; 36 cm.

Giysi uzun kollu, basenin alt hizasına kadar uzanan, geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka bölümü bütün olup henüz açılmamıştır. Kol ağzı 0,5 cm genişlikte kıvrılarak el dikişi ile temizlenmiş, kol ucuna ayrıca bej ve bordo iplik kullanılarak iğne oyası ile süsleme yapılmıştır. Etek ucu içe doğru ince kıvrılarak el dikişi ile temizlenmiştir.

Giysi, bej renginde 24 cm eninde pamuk iplik ile dokunmuş kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde bordo renk iplik ile çözüğü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere dokuma kenarından 1 cm içeride kalacak şekilde tek sıra 0,5 cm genişliğinde şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları simetrik görünümü ile giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan

İtibaren 60 cm uzunluğunda olup omuz hizasının 10 cm altında sonlanmakta bu noktadan itibaren 42 cm kol parçası takılmış bulunmaktadır. Ön-Arka ve yanlar dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanılmıştır. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup 7 cm genişliğinde parçalar kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaşın kenar suları kol üzerindeki dikişe denk gelmekte olup ilave üst parçalarda kenar suyu bulunmamaktadır. Böylelikle bedende bulunan kup dikişlerinde çift sıra, kol üzerinde tek sıra şerit görünümü oluşmaktadır. Gömlek geniş ve uzun formda olup giysinin üzerinde yer yer sararmalar göze çarpmaktadır. Giysinin üzerinde yaka açıklığı bulunmadığı dikkate alındığında bu giysinin henüz kullanılmamış olduğu, lekelerinde sandıkta saklanması nedeni ile oluşmuş olabileceği düşünülmektedir.

Model 5

Görsel 5: Geleneksel giysi koleksiyonu 5 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

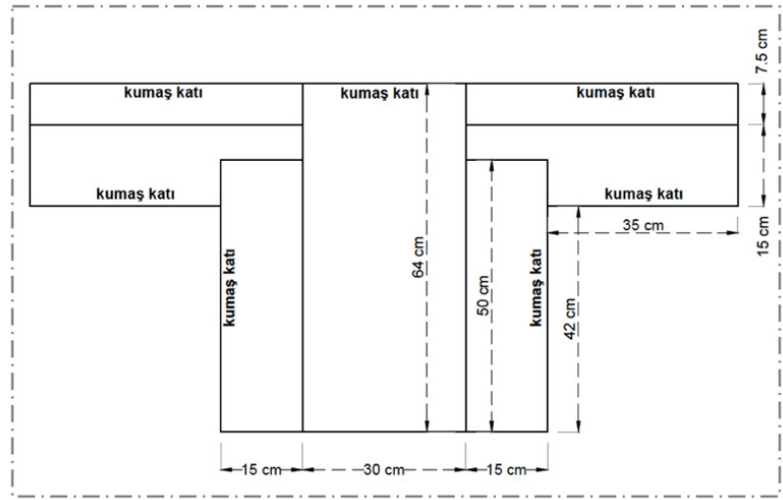
Ölçüler: Omuzdan boy; 82 cm, göğüs ve etek ucu çevresi; 104 cm, yaka açıklığı; 16 cm, arka yaka düşüklüğü; 2 cm, ön yaka düşüklüğü (arka yakadan); 5 cm, yaka yüksekliği; 2 cm, pat uzunluğu; 21 cm, üst pat genişliği; 2,5 cm, alt pat genişliği; 1,5 cm, kol boyu (omuzdan); 60 cm, kol ağzı çevresi; 30 cm.

Giysi uzun kollu, basen hizasının altına devam eden geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler ince ve el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka yuvarlak oyularak sonradan açılmış olup önde 21 cm uzunluğunda 2,5 cm genişliğinde gömlek patı bulunmaktadır. Yaka, dik yaka formunda hazırlanmış olup 2 cm yüksekliğindedir. Yaka çevresi boncuklu görünüm oluşturacak şekilde, yeşil ve beyaz renkte iplikte iğne oyası ile süslenmiştir. Bej renkte dokunmuş pamuklu kumaş kullanılarak hazırlanan pat ve yakada ilik-düğme ya da başkaca bir kapama unsuru bulunmamaktadır. Kol ağzı yeşil ve beyaz renkte iplikte, iğne oyası ile süslenerek, etek ucu ince kıvrılarak el dikişi ile temizlenmiştir.

Giysi, açık tonda bej renkli pamuk iplik ile 30 cm eninde dokunmuş bürümcük kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde yeşil renkte pamuk iplik ile çözgü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere tek sıra 1 cm genişliğinde şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar

omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları birbirleri ile dikilerek giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan kol ağzına kadar bir bütün olarak uzanmaktadır. Ancak omuz hizasından kol ucuna devam eden bölümde dokuma rengi koyulaşmaktadır. Ön-Arka ve yanlar dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanılmıştır. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup dokuma kumaşın kenar suları kol üzerinde de yan yana gelerek bedenle bütünlük içerisinde giyside estetik görünüm yaratmaktadır. Kol üstü parçaları da kol altı hizasına denk gelen bölümdeki gibi koyulaşan tonda kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Gömlek geniş ve uzun formda olup ana beden kısmında bürümcük özelliğini kaybetmiş durumdadır.

Model 6

Görsel 6: Geleneksel giysi koleksiyonu 6 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

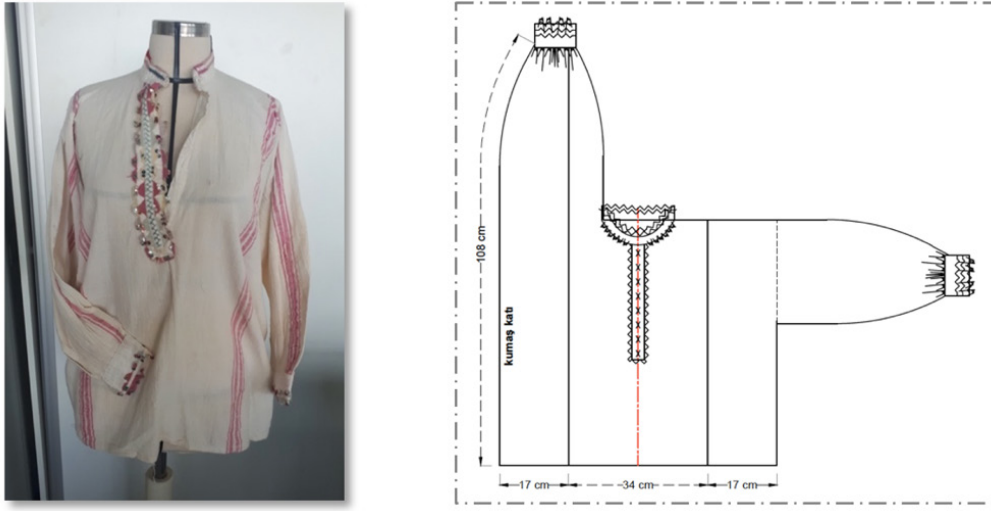
Ölçüler: Omuzdan boy; 64 cm, göğüs ve etek ucu çevresi; 120 cm, kol boyu (omuzdan): 50 cm, kol ağzı çevresi: 45 cm.

Giysi uzun kollu, basen hizasının altına devam eden geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Dikişler ince ve el dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka bölümü bütün olup henüz açılmamıştır. Kol ağzı haki tonda iplikle, pullu iğne oyası ile süslenmiştir, etek ucu ince kıvrılarak temizlenmiştir. Dikişler makine kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Giysi, açık tonda bej renkli pamuk iplik ile 30 cm eninde dokunmuş bürümcük kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde bordo renkte pamuk iplik ile çözgü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere tek sıra 1 cm genişliğinde şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları birbirleri ile dikilerek giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan kol altına kadar uzanmaktadır. Kolların omuz hizasından itibaren ayrı olarak takılmış olduğu görülmektedir. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup bir en dokuma kumaşın ikiye bölünerek kol üzerlerinde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dokuma kumaşın kenar suları kol üzerinde de yan yana gelerek

bedende olduğu gibi giyside estetik görünüm oluşturmaktadır. Ön-Arka ve yanlar dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanılmıştır. Gömlek geniş ve uzun formdadır. Kol ucu süslemelerinde kullanılan pulların kararmış olduğu ve bir kısmının kopmuş olduğu görülmektedir. Bunun dışında giyside bir yıpranmışlık söz konusu değildir. Giysinin üzerinde yaka açıklığı bulunmadığı dikkate alındığında bu giysinin henüz kullanılmamış olduğu, çeyiz sandığında saklanarak korunmuş olabileceği düşünülmektedir.

Model 7

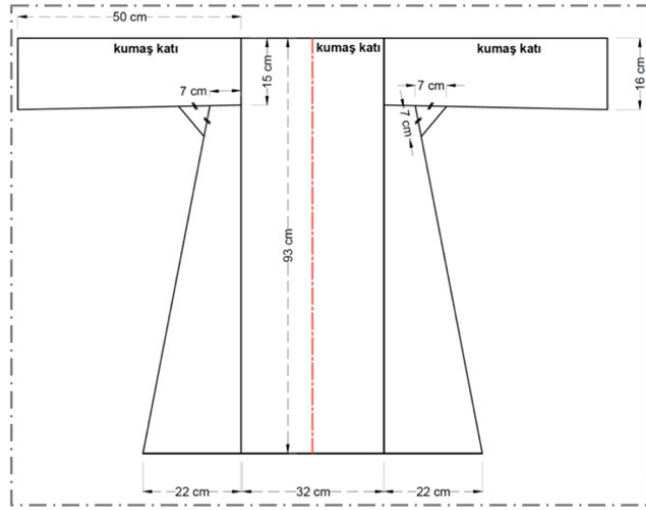
Görsel 7: Geleneksel giysi koleksiyonu 7 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

Ölçüler: Omuzdan boy; 66 cm, göğüs ve etek ucu çevresi; 136 cm, yaka açıklığı; 14 cm, arka yaka düşüklüğü; 1,5 cm, ön yaka düşüklüğü (arka yakadan); 6,5 cm, yaka yüksekliği; 3 cm, pat uzunluğu; 28 cm, pat genişliği; 4 cm, kol boyu (omuzdan); 60 cm, kol ucu yırtmaç uzunluğu; 9 cm, kol ağzı manşet çevresi; 20 cm, manşet genişliği; 5 cm.

Giysi uzun kollu, basen hizasında sonlanan ve geniş formda bir gömlektir. Giysinin beden bölümünde omuz ve yanlar dikişsiz olup dikiş göğüs hattından geçen kup yerlerinde kullanılmıştır. Birleştirme dikişleri çarpma dikişi ile gerçekleştirilmiştir. Dokuma kumaş kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka sonradan oyularak açılmış olup, önde 28 cm uzunluğunda 4 cm genişliğinde düz yarım pat bulunmaktadır. Yaka, dik yaka formunda hazırlanmış olup 3 cm yüksekliğindedir. Yaka ve pat ana bendesindeki birleştirme dikişlerinin aksine makine kullanılarak çalışılmıştır. Pat üzerinde pastel tonlarda, sarı, pembe, haki, eflatun renkli ipliklerle ve renkli pullarla birlikte iğne oyali süslemeler yer almaktadır. Sağ ve sol kenarda çift sıra üçgenler oluşturularak hazırlanmış simetrik kompozisyonun orta kısmında yeşil ve beyaz renkli ipliklerle kazayağı tekniği ile yapılmış el dikişi uygulama bulunmaktadır. Yakanın üst kenarına da lacivert, açık ve koyu pembe, kırmızı, sarı ve bej tonlarında geçişli iplik ile iğne oyası tekniğinde süsleme yapılmıştır. Pat üzerinde ilik, düğme vb. kapama unsuru bulunmazken yaka sağ tarafında birit ilik, sol tarafında düğme bulunmaktadır. Yaka ve pat, bej renkte dokunmuş pamuklu ile hazırlanmıştır. Kol ağzı yırtmacı kumaşın içe kıvrılması ile oluşturulmuş, kol ucuna bej renkli pamuklu dokuma kumaş ile (yaka ve patta kullanılmış olan) manşet takılmıştır. Yırtmaç ve manşet dikişleri makine ile gerçekleştirilmiştir. Manşet üzerine pat üzerindeki süslemeye uygun olarak sıralı üçgen motifi ile pullu iğne oyası süsleme uygulanmıştır. Yakaya uygun olarak manşette de birit ilik çalışılmış ve düğme kullanılmıştır.

Giysi, bej renginde 34 cm eninde pamuk ve ipek iplik ile dokunmuş kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde pembe renkte iplik ile çözümlü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere, dokuma kenarından yarım cm içeride kalacak şekilde, 7 mm ve 3 mm (aralarında 3mm boşluk) iki sıra şerit oluşturulmuştur. Giysinin kol ve bedeni düz formda olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları birbirleri ile dikilerek giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucundan kol ağzına kadar bir bütün olarak uzanmaktadır. Ön-Arka ve yanlar dokuma kumaş genişliğinde kesiksiz olarak kullanılmıştır. Kol üstü parçaları, omuz başından kol ağzına kadar uzanmakta olup bir en dokuma kumaşın ikiye bölünerek kol üzerlerinde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Dokuma kumaşın kenar suları kol üzerinde de yan yana gelerek bedende olduğu gibi giyside estetik görünüm yaratmaktadır. Gömlek geniş formda olup giysinin kup dikişlerinin bazı kısımlarında iplik kopmaları nedeni ile açıklıklar olduğu göze çarpmaktadır. Kullanılan malzeme, dikiş tekniği dikkate alındığında, gömleğin yaka, pat ve manşetinin giysinin ilk hazırlanışından belli bir zaman sonra takıldığı anlaşılmaktadır. Yaka oyuntusunun açılmasında yakanın kup dikişlerine olan mesafesinde orantısız olarak bozukluk dikkati çekmektedir. Bu durum kolda kupların birleşim yerlerinin sağ ve sol kol olarak farklılaşmasına neden olsa da genel görünümde kötü bir duruş oluşturmamaktadır.

Model 8

Görsel 8: Geleneksel giysi koleksiyonu 8 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

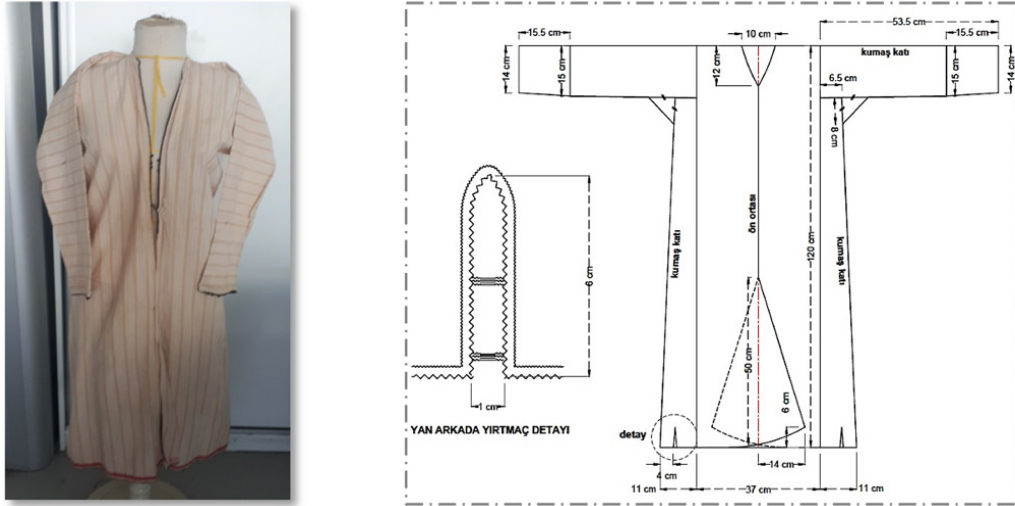
Ölçüler: Omuzdan boy; 93 cm, etek ucu çevresi; 152 cm, kol boyu (omuzdan); 50 cm, kol ağzı çevresi; 32 cm, kuş parçası kenar genişliği; 7 cm.

Giysi uzun kollu, diz altı hizasına kadar uzanan, geniş formda bir entaridir. Giysinin omuzları dikişsizdir. Göğüs hattından geçen kup ve yan dikişler el dikişi ile birleştirilmiştir. Dokuma kumaşın eni elverdiğince ön ve arka ortası bütün, kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka bölümü bütün olup henüz açılmamıştır. Kol ve etek ucu ince, içe doğru kıvrılarak el dikişi ile temizlenmiştir.

Giysi ana bedeni 32 cm eninde, koyu tonda bej renkli pamuk iplik ile dokunmuş kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde açık bej rengi iplik ile çözümlü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere dokuma kenarından itibaren sıralı çizgiler ile desen oluşturulmuştur. Dokuma kumaşın

üzerinde sadece ön ve orta kısımda yer alacak şekilde etek ucundan yukarı 28 cm mesafeye kadar kırmızı renkte ipliklerle oluşturulmuş yatay çizgisel formlar bulunmaktadır. Kollar için açık bej renkli iplikle yine bürümcük dokunmuş başka bir dokuma kumaş kullanılmıştır. Bu kumaş, 32 cm eninde olup, kenar suyu için bordo ip kullanılarak 0,5 cm genişliğinde çizgili dokunmuştur. Giyside düz, kare ve üçgen formlar kullanılmış olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları simetrik görünümü ile giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar etek ucu geniş, kol hizasında daralacak şekilde üçgen hazırlanmıştır. Bu yan parçalar dokuma kumaşın firesiz kullanılmasını sağlayacak şekilde yukarı ve aşağı yönlü olarak kesilmiş ve geniş kısımları etek ucuna gelecek şekilde orta parçalara dikilmiştir. Böylece göğüs genişliği korunarak etek ucuna doğru genişleyen elbise formu oluşturulmuştur. Kol altına hareket özgürlüğü sağlamak amacı ile 7 cm kenar uzunluğuna sahip kuş parçaları ilave edilmiştir. Kol parçaları, kup hizasından bedene takılmıştır. Uzun entari formunda olan giysi üzerinde yer yer sararmalar göze çarpmaktadır. Giysinin üzerinde yaka açıklığı bulunmadığı dikkate alındığında bu giysinin henüz kullanılmamış olduğu, lekelerinde sandıkta saklanması nedeni ile oluşmuş olabileceği düşünülmektedir.

Model 9

Görsel 9: Geleneksel giysi koleksiyonu 9 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

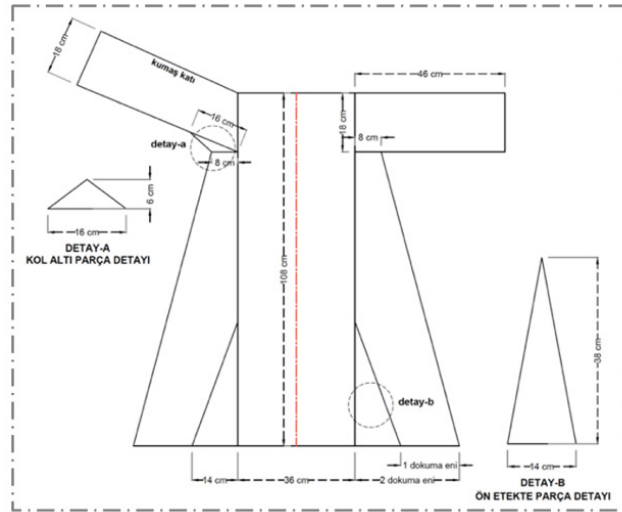
Ölçüler: Omuzdan boy; 120 cm, etek ucu genişliği; 146 cm, kol boyu (omuzdan); 53,5 cm, kol ağzı; 28 cm, yaka açıklığı; 10 cm, ön yaka düşüklüğü; 12 cm, kol ucu ek parça; 15,5 cm, kol altı kuş parçası kenar uzunluğu; 8 cm, etek ucu üçgen parça (peş) genişliği; 14 cm, yırtmaç yüksekliği; 6 cm.

Giysi uzun kollu, ayak bileği hizasına kadar uzanan, önü açık formda üç etek entaridir. Giysinin omuz dikişi bulunmamaktadır. Üzerindeki tüm parçalar el dikişi ile birleştirilmiştir. Dokuma kumaşın eni elverdiğince ana beden oluşturulmuş, genişletilmek istenen bölümlerde ilave parçalar kullanılmıştır. Arka yaka düşüklüğü kullanılmadan düz, ön yaka kavisli formda açılarak yaka oyuntusu oluşturulmuştur. Yaka kenarı içe doğru kıvrılarak çırpma dikişi ile temizlenmiştir. Ön ortası diz hizasına kadar düz devam etmiş, bu noktadan sonra ön ortasına üçgen parça “peş” ilave edilmiştir. Etek ucunda iki yanda olacak şekilde 8 cm yüksekliğinde yırtmaç açıklığı bırakılmıştır. Yaka ucundan başlayarak ön kenarlar, etek ve kol ucu kenarları kahverengi iplikle ve tığ ile hazırlanan zincir işi

harçla çevrelenmiştir. Arka beden in etek ucunda bu zincir harç üzerinde üç farklı noktada boğumlu süsleme detayları bulunmaktadır. Yırtmaç kenarlarında da benzer süsleme detayı kenarları birbirine tutturarak yırtmacın açılmasını önlemek için kullanılmıştır. Etek ucuna 1 cm mesafeden tüm etek ucunu ve yırtmaç kenarlarını çevreleyen pembe renkli hazır harç geçirilmiştir. Bu harç tutturulurken makine dikişi kullanılmıştır. Giysi üzerinde makine dikişi yalnızca burada kullanılmıştır. Bu durum harcın sonradan ilave edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Ön ortası bel hizasında birit ilik ve sedef düğme bulunmaktadır. Düğmenin hemen yanında atkı ipliklerinde kopmalar olduğu görülmektedir. Bu durumun ilik düğmenin kapalı olarak kullanımı sırasındaki gerginlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Giysi 40 cm eninde, açık ve koyu bej renkte pamuk iplikle çizgili olarak dokunan kumaşla hazırlanmıştır. Kollarda kumaş eni kol boyuna denk gelecek şekilde kullanılmış, böylelikle kumaş üzerindeki çizgilerin kolda da devamlılığı sağlanmıştır. Dokuma kumaşın eni sınırlı olduğundan kol boyunun uzatılması için 15,5 cm uzunlukta ilave parça dikilerek kol boyu uzatılmıştır. Giyside düz, kare ve üçgen formlar kullanılmış olup sadece ön yaka oyuntusunda kavisli, yuvarlak hat bulunmaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Yan parçalar etek ucu geniş, kol hizasında daralacak şekilde üçgen hazırlanmıştır. Bu yan parçalar dokuma kumaşın firesiz kullanılmasını sağlayacak şekilde yukarı ve aşağı yönlü olarak kesilmiş ve geniş kısımları etek ucuna gelecek şekilde orta parçalara dikilmiştir. Böylece göğüs genişliği korunarak etek ucuna doğru genişleyen elbise formu oluşturulmuştur. Kol altına hareket özgürlüğü sağlamak amacı ile 8 cm kenar uzunluğuna sahip kuş parçaları ilave edilmiştir. Kol parçaları, kup hizasından bedene takılmıştır. Uzun entari formunda olan giysi üzerinde yer yer sararmalar ve dokumasında çözümler göze çarpmaktadır.

Model 10

Görsel 10: Geleneksel giysi koleksiyonu 10 no'lu model görseli ve şematik çizimi.

Ölçüler: Omuzdan boy; 108 cm, etek ucu çevresi; 172 cm, kol boyu (omuzdan); 46 cm, kol ağzı çevresi; 36 cm, kuş parçası - uzun kenar; 10 cm / kısa kenar; 6 cm, etek ucu üçgen parça - alt kenar genişliği; 14 cm, / yan kenar yüksekliği; 38.

Giysi uzun kollu, uzun boy, geniş formda bir entaridir. Giysinin beden bölümünde omuz dikişsizdir.

Giysiyi oluşturan parçalar el dikişi ile birleştirilmiştir. Dokuma kumaşın eni elverdiğince ön ve arka ortası bütün, kesim yapılmaksızın eni kadar kullanılmıştır. Yaka bölümü bütün olup henüz açılmamıştır. Kol ve etek ucu 0,5 cm içe doğru kıvrılarak el dikişi ile temizlenmiştir.

Giysi ana bedeni 38 cm eninde, bej renkli yün iplik ile dokunmuş kumaş kullanılarak hazırlanmıştır. Dokuma kumaş üzerinde lacivert renkli iplik ile çözüğü yönünde sağ ve sol kenarda olmak üzere dokuma kenarından itibaren 2 mm genişliğinde 3 sıra çizgi bulunmaktadır. Giyside düz, kare ve üçgen formlar kullanılmış olup yuvarlak hat bulunmamaktadır. Ana beden ön etek ucundan arka etek ucuna kadar omuz hizasından katlanmış olarak bütün haldedir. Kup hizasına denk getirilen kenar suları simetrik görünümü ile giysiye model özelliği katmaktadır. Yan parçalar dokumanın eni kadar kullanılarak ön ve arka parça ile birleştirilmiş, kol hizasında daralacak şekilde kumaş kesilmeden üçgen olarak içe katlanmıştır. İçe katlanan bu parça ile göğüs genişliği korunarak etek ucuna doğru genişleyen elbise formu oluşturulmuş aynı zamanda giysinin kol altı bölümüne sağlamlık kazandırılmıştır. Kup parçalarına ilaveten etek ucuna 38 cm boyunda ve 14 cm genişliğinde iki adet üçgen parça geçirilmiştir. Kol altına hareket özgürlüğü sağlamak amacı ile uzun kenarı 10 cm, kısa kenarları 6 cm olan kuş parçaları ilave edilmiştir. Kol parçaları, kup hizasından bedene takılmıştır. Giysinin etek ucu bölümüne bordo ve lacivert renkli yün iplikler ile bitkisel ve geometrik formlarda sarma tekniği ile süsleme yapılmıştır. Uzun entari formunda olan giysi üzerinde yer yer sararmalar göze çarpmaktadır. Giysinin üzerinde yaka açıklığı bulunmadığı dikkate alındığında bu giysinin henüz kullanılmamış olduğu, lekelerinde sandıkta saklanması nedeni ile oluşmuş olabileceği düşünülmektedir.

Analizi yapılan giysiler, farklı zamanlarda ve farklı yollarla Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden temin edilerek geleneksel kadın giysisi olması gözetilerek çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda birbirleri ile benzerlikleri geleneksel formların devamlılığı bakımından dikkat çekicidir. Yapılan incelemeler ile koleksiyonda yer alan giysilerin literatürde yer alan Asya kökenli kadın giysi formları ile paralel özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Literatür bilgileri ile değerlendirildiğinde Gömlek ve entari grubunda yer alan bu giysilerin tamamının geleneksel yöntemlerle üretilmiş dar enli dokuma kumaşlar kullanılarak hazırlanmış olduğu görülmektedir.

İncelemesi yapılan 1., 2. ve 3. model giysilerde kullanılmış olan dikiş tekniği bakımından aynı terzinin elinden çıkmış gibidir. Dokumanın kendi ipliğine yakın bir iplik ile (dokuma yapılan iplik olması ihtimali yüksektir) ince, sık el dikişi ile gerçekleştirilmiş olan bu dikişler, neredeyse görülememektedir. Böylece ne kesim ne de dikim ile kumaşa herhangi bir kaybın olmadığı, kumaşın %100 oranla giysi alanlarında kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Giysilerin her birinin pamuk, ipek, yün iplik olmak üzere doğal malzemeler ile üretilmiş dokuma kumaşlar kullanılarak hazırlandığı görülmektedir. Görsel 4-5-6-7-8-9'da yer alan modellerin kumaşları pamukludur. Gömlek ve entarinin, içlik olarak doğrudan bedene giyilen giysiler olması, giysilerde pamuklu kumaşın ağırlıklı olarak tercih edilmesini açıklamaktadır. Görsel 1-2-3'de yer alan giysilerin ekonomik kaygı gözetilmeden ipek/pamuk karışımlardan dikildiği anlaşılmaktadır. Bu gömleklerin düğün ve özel günlerde giyilen üst kıyafetin içliği olarak kullanılmasının yanı sıra üst giyim bir parçası olmaksızın doğrudan özel amaçlı kullanıma yönelik dikilmiş olma ihtimali de bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan 1 adet entarinin materyali yün ipliktir. Bu giysinin genel hatları ile kışlık olarak kullanıma uygun olduğu görülmektedir. Giysinin etek uçlarında yer alan yün iplikle işlenmiş nakışlar da giysiyi sıradan günlük bir elbiseden ayırmaktadır.

Gömlek ve entari olarak mahrem alanda tek, sosyal ortamlarda içlik olarak takım halinde giyilebilecek bu giysilerin kullanıcısının hareket özgürlüğünü kısıtlamayan yapıda oldukları görülmektedir.

Giysilerin dokuma kumaşların eni oranında tasarlanmalarına karşın sadece bir en ile yetinilmeyerek, bedende yan kup, kol üstü ilave parçaları, kol altında kullanılan üçgen parçalar *kuş* ve etek ucunda yer alan üçgen parçalar *peş* ile giysi konforunu artırıcı uygulamaların gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Hangi dönemde olursa olsun Türk kadını hane içerisinde ve dışarıda daima aktif bir yaşam sergilemiştir. Avcılıktan tarla işçiliğine ve anneliğe kadar bedensel güç ve efor gerektiren görevlerinin yanı sıra evin de her türlü hizmetini görmek, yaşamının doğal bir parçası olmuştur. Bununla birlikte sosyal yaşamda statü ve estetik değerler olgusu ile giysiler çok yönlü anlam kazanmış ve kazandırmıştır. Bu çerçevede ele alındığında incelenen giysilerin de ana formlarının ergonomik açıdan son derece kullanışlı detayları olduğu değerlendirilmektedir. Görsel 1’de yer alan model, yuvarlak hatlı ve vücuda oturan bir model olması nedeni ile bu modelin yakın tarihte ve yine ceket, cepken gibi üst giysiler ile birlikte giyilmek üzere üretilmiş olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte bürümcük kumaş kullanımının esneyen yapısı ile yine ergonomik açıdan olumlu katkı sunduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

Giysilerin ortak özelliklerinden biri her birinin dokuma kumaşın eni oranında parçaların kesilmeden geometrik formlarla düzenlenerek meydana getirilmiş olmasıdır. Bu form, omuza dikiş yapmadan kumaşın ikiye katlanarak ön ve arka beden oluşturulması ile sağlanmıştır. Yan kısımlara yine kesilmeden etek ucundan kol ağzına kadar bir en kumaşın boydan boya dikilmesi de dikkat çekici bir uygulamadır. Giysiye hacim verilmek istenen bölgeye yine kumaşın eni elverdiğince parça ilavesi yapılmıştır. Giysinin dikişleri söküldüğünde hiç kesik bulunmadığından yine dokuma kumaşın bütünü kalmış olduğu görülebilecektir. Bu da giysi olarak ömrünü tamamlayan tekstil ürününün ileri dönüşüme yatkınlığına işaret etmektedir. Bu yöntem ile etek ucu, kol ağzı kendiliğinden belli oranlarla genişlemekte ve daralmaktadır.

Ortak yönlerden bir diğeri de hepsinin yakasının giysi dikildiğinde kapalı olması, giyileceği zaman sonradan açılmasıdır. Önü açık bulunan üç etek formundaki 9. model için de durum farklı değildir. Bu giysinin de bütün dikildikten sonra yakasının oyulduğu ve ön ortasının kesilerek açıldığı anlaşılmaktadır. Etek ucuna doğru genişlemesi istenilen giysilerde göğüs genişliği korunarak üst kenarı dar, etek ucu geniş parça ilave edilerek veya parça kenarının içe katlanması yolu ile vücut şekline uygun elbise formu oluşturulmuştur. Görsel 4-6-8-10’da yer alan modeller halihazırda yakası kapalı olup henüz hiç giyilmemiş oldukları anlaşılmaktadır. Bu prensiple dikilen gömleklerin aynı zamanda ters yöne (aşağı-yukarı) çevrilerek şalvar olarak da kullanılması mümkün olabileceğinden kullanımı sırasında ihtiyaca göre açılması ve istenilen yaka modelinin uygulanmasına olanak sağlayacak şekilde bırakılmasının adet olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum genç kızın çeyizinde bulunmak üzere gömlek ve elbiseler hazırladığı ve düğünü sonrasında kullanım yerine göre giysileri şekillendirmiş olacağını da düşündürmektedir. Görsel 1’deki modelde yakanın oyularak, Görsel 2’de bulunan modelde ise düz olarak kesilmiş olduğu ancak pat için bir kesik bulunmadığı, üzerinde herhangi bir dikme-sökme izine rastlanılmadığı tespit edilerek henüz işlem görmediği sonucuna varılmıştır. Bu tespitten hareketle, bu giysilerin hiç giyilmediği ya da bu şekli ile içlik olarak yaka kısmı görünmeden kullanıldığı düşünülmektedir. Giysiler bürümcük kumaş ile hazırlanmış olması bakımından bu halleri ile baştan geçmesine olanak sağlamaktadır. Görsel 3-5-7 de yer verilen modellerde ise yakanın ilik düğmeli olacak şekilde patının dikildiği görülmektedir. Bu giysilerin 20. Yüzyıl kullanımlarına ait olduğu düşünülmektedir.

Giysilerde kenar suyu şeritlerin kup dikişlerine denk getirilerek giysiye simetrik ve asimetrik olarak görünüm zenginliği kattığı dikkati çekmektedir. Bu durum model uygulama işlemine de anlamlı bir katkı sağlamaktadır. Koleksiyonda yer alan giysiler sayı itibari ile iplik renk kombinasyonu tercihlerinin belirlenmesinde yeterli değildir ancak incelenen giysilerde ana kumaş renginin bej

olduğu, dokuma sırasında veya süslemede kullanılan renklerde ağırlıklı olarak kırmızı tonlarının ve özellikle de bordo rengin tercih edildiği görülmektedir.

Giysilerde birbirinden farklılaşan kol formları olduğu dikkati çekmektedir. Görsel 1’de yer verilen 1. model dışında takma kol uygulanmaksızın her biri ana gövdeyi oluşturan dokuma kumaşın yan kısmına dikilmesi ile oluşan kol formuna sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte kol boyları ve kol ağzı genişliklerinin birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Bu durum kullanıcısının kol boyu gibi beden özelliklerinin yanı sıra kullanım yeri ve dönemi ile de ilgilidir. Literatürde yer alan, “19. yüzyılda Türk kadınının geleneksel giysilerinde değişen unsurun, uzun eteğe paralel olarak bileği kapatan uzun kol formunun manşet ile bilek hizasında son bulması” olduğu bilgisinin burada anlam kazandığını görülmektedir. Gömleklerin boylarında görülen değişkenliğin nedeninin de geleneksel yöntemle dokunan kumaşların miktarı, kullanıcısının beden ölçüleri ve tamamlayıcı olarak giyilecek entari, şalvar ya da kaftana bağlı değişkenler olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Sonuç

Çalışma kapsamında Anadolu kadını geleneksel giysisi gömlek ve entari grubunda bulunan 10 adet giysi incelenmiş, kumaş kesilmeden dikilmiş olmaları yönünden atıksız giysi formu bağlamında inceleme ve değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Dokuma kumaşların ipek-pamuk ve yün ipliklerden en darının 28, en genişinin 40 cm eninde ve geleneksel yollarla dokunmuş oldukları anlaşılmıştır. Göğüs bölgesinin vücut ölçülerine yakın olarak bırakılması, etek bölümlerinin genişletilmesi veya kol için parça ilave edilmesi sırasında ilave parçalar geçirilirken de bu prensip değiştirilmemiş; dokuma eni genişliğinde düz ve bütün, kumaşta atığı oluşturmayacak şekilde ters-düz üçgen ve dokuma eni ikiye bölünerek düz olacak şekilde uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Giysilerin temel formda hazırlandığı, hazırlanırken el dikişi tekniğinin kullanıldığı görülmüştür. Kullanım amacına göre yaka, pat, manşet uygulamalarının, kol ucu ve etek ucu ve diğer süsleme detaylarının daha sonradan uygulanmış oldukları tespit edilmiştir. Bu durum pratiklik, ekonomiklik, kullanışlılık yönüyle tasarım aşamasında ileri görüşlülüğün bir başka kanıtı olarak değerlendirilmiştir.

Giysilerin ilk üretim aşamalarında her birinin el dikişi ile dikilmiş olması dikiş payı nedeni ile oluşabilecek çok küçük miktardaki atıkların dahi bertaraf edilmesini sağlamıştır. İpekli dokumalarda kumaşın yumuşaklığı ve inceliği ile neredeyse görülemeyecek derecede çok ince dikişler uygulanmış, pamuklu dokumalarda bu miktar 2-3 mm kadar az bir miktarla dikilebilmiş, yünlü kumaşta ise dikiş hatlarında en fazla 0,5 cm kadar dikiş payı genişliği oluşmuştur. Bu kısımlarda da el dikişi tekniklerinin son derece maharetli bir şekilde uygulanmış olduğu ve kenar temizliklerine son derece dikkat edilmiş olduğu görülmüştür.

İncelenen giysiler bir yandan atıksız giysi formları yönünden akılcı çözümlmeleri ortaya koyarken diğer yandan kadın giyiminin her koşulda ne kadar özenli bir alan olduğunu, dikiş dikebilme becerisinin yaygınlığı ve terzilik mesleğinin de ne kadar gelişkin olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın bulguları Türk kadınının bulunduğu coğrafyalarda çevresinden etkilenerek ve kendi etkileri ile iz bırakarak geleneksel giysilerinin belirli prensipler doğrultusunda geliştiğini, tarihsel süreç içerisinde çeşitlense de tipik özelliklerini yitirmeden bugüne ulaştığını göstermektedir. 17. ve 18. yy’lar için batılı kadınların Türk kadınlarının üst üste giyinme, bellerini kemer ve kuşakla bağlama, yakada derin açıklık bırakma ile bürümcük kumaşla dikilen gömlek, ayak bileklerini kapatan şalvar ve yanları yırtmaçlı dikişsiz, yere uzanan entariler giyme alışkanlıklarının devam ettiğini yazmalarının devamında 19. ve 20 yüzyılda da bu giyim kuşam alışkanlığının sürdürülmüş olduğu anlaşılmaktadır.

Bugün her ne kadar hızlı moda değişkenleri ile tüm dünyada aynı trendler takip edilip küresel anlamda ortak tüketim tercihlerinde bulunuluyorsa da geleneksel giyim formlarındaki kesiksiz, dolayısı ile de firesiz üretim yaklaşımı bugün çevreci moda kapsamında en çok ihtiyaç duyulan yöntemlerden biri olarak önemini korumaktadır. Bu nedenle bu formların geliştirilerek tüketicinin beğenisine sunmak, hazır giyim ve konfeksiyon süreçlerine uyumlu hale getirerek sektöre entegre etmek önemlidir. Bununla birlikte toplumda geleneksel ve kültürel değerlere ilişkin farkındalığın artırılarak kuşaktan kuşağa geçen, somut ve somut olmayan kültürel mirasına sahip çıkmasını sağlamak ve koruma bilincini artırmak gereği ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma yolu ile sandıklarda hapsedilen, önemi anlaşılmayarak tahrip ve yok edilen geleneksel giysilerin özgün ve ortak yanlarının ortaya konularak literatüre fayda sağlaması, tasarım geliştirme aşamasında fikir oluşturularak atıksız giysi tasarımı çalışmalarına katkı sunması ve tüketim alışkanlıklarımızın sorgulanmasında farkındalık oluşturulması ümit edilmektedir.

Kaynaklar

- Bursalıgil G. (2024). Sıfır Atık Deneysel Drapaj: Bir Workshop Deneyimi. *Yedi: Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi*, 32, 27-40. Doi:10.17484/yedi.1410141.
- Canbakal Ataoğlu N. (2024). Türk Giysi Kültürü ve Türkiye’de Moda Müzeciliğine Bir Bakış. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (53).198-219.
- Davis, F. (1997). *Moda, Kültür ve Kimlik*. (Ö. Arıkan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eicher, J. B. (1999). *Dress and Ethnicity*. Oxford: Berg Publishers.
- Görünür L., Ögel S. (2006). Osmanlı Kaftanları ile Entarilerinin Farkları ve Kullanışları, *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1) 69-68.
- Görünür, L. (2010). *Osmanlı İmparatorluğunun Son Döneminden Kadın Giysileri, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu*. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.
- Hansen, T., K. (2004) The World in Dress: Anthropological Perspectives on Clothing, Fashion and Culture. *Annual Review of Anthropology* (33). 369-393.
- Henninger, C. E., Alevizou, P. J., & Oates, C. J. (2016). What is sustainable fashion? *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*. 20 (4) 400-416.
- İnan, A. (1967). Altaylar’da Hun Devri Kültürü. *Hayat Tarih Mecmuası*. (12). 14-20.
- McLennan, J. F. (2004). *The Philosophy of the Sustainable Design*, Ecotone Design Publishing Company, Canada.
- McQuillan, H. ve Rissanen, T. (2011). *Yield: Making fashion without making waste* (Sergi Katalogu ISBN:978-0-615-53391-9). Textile Art Center New York, NY/US.
- Melchoir, M. R. (2011). Fashion Museology: Identifying and Contesting Fashion in Museums. Fashion: Exploring Critical Issues. *Conference Proceedings*. Manfield College. Oxford. 1-10
- Paralı, A. (2021). “Sürdürülebilir Moda Kapsamında Sıfır Atık Kalıp Hazırlama Tekniklerinin İncelenmesi: Mozaik Yöntemi Örneği”. *Ulakbilge Dergisi*. 9(67):1457–1474, DOI:10.7816/ulakbilge-09-67-07.
- Pardoe, J. (2004). *Şehirlerin Ecesi İstanbul / Bir Leydinin Gözüyle 19. Yüzyılda Osmanlı Yaşamı*. (B. Büyükal, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi. ISBN 9789758704767.
- Petrov, J. (2019). *Fashion, History, Museums, Inventing the Display of Dress*. London: Bloomsbury.
- Rissanen, T. (2013). Doktora tezi. *Zero-waste fashion design: a study at the intersection of cloth, fashion design and pattern cutting*. University of Technology Sydney.

Sürür, A. (1983). *Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri*. İstanbul: Akbank Yayınları.

Süslü, Ö. (1989). *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Şahin, Y. (2016). Geleneksel Türk Giyim Kültürü ve 20. Yüzyıl Modasının Kesişme Noktası: Geometrik Kesim. *Art-E Sanat Dergisi*, 9(17), 376-390.

Weiner, A., B. & Schneider, J. (1989). *Cloth and the Human Experience*. Washington and London: Smithsonian Institution.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Clothes, which are important elements that carry the cultural heritage, play an important role in conveying the social, cultural, economic and geographical characteristics of the period to which they belong. When we look at Anatolian traditional women's clothing, practical, ergonomic and economical approaches come to the fore, as well as being aesthetic elements. It is seen that these clothes were produced based on the use of period textiles without wastage. The damage caused to nature by today's consumption habits and unconscious practices in production processes in the textile field is obvious. At this point, there is a need to understand the concept of sustainable fashion and develop waste-free design methods. Taking past examples and practices as a reference appears to be a good way to minimize the damage caused to the environment during the production, use and post-processing of textile products. In this study, Anatolian traditional women's clothings are analyzed technically, the findings are handled with an environmentally friendly approach and details that reference waste-free clothing design studies are tried to be revealed.

Material and Method

This study covers the findings and evaluations of the analysis of traditional Anatolian women's clothing carried out with the 'Waste-Free Clothing Design Research and Applications Project' supported by Mimar Sinan Fine Arts University Scientific Research Project Coordination Office. The material of the study consist of 10 traditional women's clothing items, including 7 *göynek* and 3 *entari*, which were used or produced to be used in different periods in Anatolia. Within the scope of the study, determinations were made regarding the materials, sewing and embroidery techniques and ergonomic details of the clothes, and an archive was created by taking measurements, technical drawings and making pattern. The findings obtained in the study were interpreted in the light of the data obtained from the literature review and within the framework of waste-free clothing design principles.

Findings and Interpretation

In this section, analysis and evaluations of women's *göynek* and *entari*, which are thought to belong to the 19th and 20th centuries but whose exact date is unknown, are included. The entire of clothings and photographs belong to the researcher. Some of the clothes in the collection were obtained from different regions of Anatolia in different periods, and some of the traditional clothes were kept by their owners so that they could be used as preserved materials.

The similarities between the analyzed clothes are striking in terms of the continuity of traditional forms. Through the examinations, it is understood that the clothes in the collection have parallel features with the Asian women's clothing forms in the literature. It is seen that all of these clothes, which are in the *göynek* and *entari* class, are prepared using traditionally produced narrow-width textiles. It is seen that each of the clothes is prepared using textiles produced with organic materials, including cotton, silk and wool yarn. The fabrics of the models in visuals 4-5-6-7-8-9 are made of cotton. The fact that *göynek* and *entari* are clothes worn directly on the body as underwear explains the predominance of cotton fabric in clothes. It is understood that the clothes in Visuals 1-2-3 were sewn from silk/cotton blends without considering economic concerns. The

weaving material of 1 entari in the collection is woolen yarn. The woolen thread embroideries on the hem of the garment also distinguish it from an ordinary daily dress. It is seen that these clothes, which can be worn individually in private areas as göynek and entari or as a set as underwear in social environments, do not restrict the freedom of movement of the wearer. The clothes were designed in proportion to the width of the fabrics, and applications were made to increase the comfort of the clothes, with triangular pieces “*kuş*” used under the arms and triangular pieces “*peş*” at the hem. Regardless of the period, Turkish women have always led an active life at home and outside. When considered in this context, the forms of the clothes examined are considered to have extremely useful lines in terms of ergonomics.

One of the common features of the clothes is that the fabric is folded in half to form the front and back body, without sewing on the shoulder, and a wide fabric is sewn from hem to cuff, without cutting the side parts. When the stitches of the garment are removed, it can be seen that the fabric remains intact since there are no cuts. This indicates that the textile product, which has completed its life as clothing, is prone to upcycling.

Another common feature is that the collars are closed when the garment is sewn and are opened later when it is to be worn. Some models' collars are still closed, and it appears that they have never been worn. It is also possible to use the clothes as *şalvar* by turning them in the opposite direction (up-down).

Conclusion

The findings of the research show us that Turkish women have developed traditionally, by being influenced by their environment and leaving their mark with their own influences in the geographies where they live, and have reached today without losing their typical characteristics. It is understood that the dressing habits described in the sources in the 16th, 17th and 18th centuries were also continued in the 19th and 20th centuries.

Today, although fast fashion has shown its influence all over the world and common consumption preferences have emerged globally, the uninterrupted and waste-free production approach in traditional clothing forms is one of the most needed methods within the scope of environmentally friendly fashion today. For this reason, it is important to develop these forms, present them to the consumer, and integrate them into the sector by making them compatible with ready-made clothing and apparel processes. In addition, it is necessary to increase awareness of traditional and cultural values in society, to ensure that cultural heritage is protected and to increase conservation awareness.

